

ALEXANDER DURHAM KGL. MAJESTÆTS SKIBSHØVEDSMAND

Af Åge Fasmer Blomberg.

I våbenhuset til Hårby kirke findes i væggen indmuret en ligsten med portrætfigurer af Alexander Durham, Frederik II's og Christian IV's „chapeain“ i 30 år, og hans hustru Mette Urne.

Hvem er denne „chapeain“, hvis jordiske rester i året 1600 blev nedlagt i Hårby kirke? Det fremmedklingende navn lader os ane, at han ikke har rod her i landet, skønt han ifølge indskriften på stenen ved sin død havde tilbragt en menneskealder i Danmark. Indskriftens rigtighed bekræftes af andre kilder; en kaptajn Alexander Durham lå i 1569 sammen med sine skotske knægte indkvarteret i Roskilde,¹⁾ og Skotland er Alexanders fødeland.

Forbindelsen mellem Skotland og Danmark var gammel; siden Christian I's datter Margrethe 1469 i Edinburgh havde ægtet den skotske konge Jacob III, havde der været en livlig forbindelse mellem de to lande. Et skotsk gilde nævnes således i København i begyndelsen af 16. århundrede, og skotterne oprettede efter reformationen „skotske senge“ i København for syge landsmænd. Ved universitetet var flere professorer i 16. århundrede skotter, og studenter fra dette land studerede i København ligesom danske studenter lå ved universitetet i Aberdeen; ogsaa som lejetropper forekom skotterne her i landet, både Christian I, kong Hans og Christian II benyttede dem i krigene mod Sverige, og skønt hovedmængden af Frederik II's hær i Den nordiske Syvaarskrig bestod af tyskere, var der dog ogsaa en del skotter mellem de hvervede tropper.²⁾

Blandt disse skotter var en adelsmand ved navn John Clark; han var kommet til Danmark ved krigens begyndelse og var blevet ansat i hæren; 15. januar 1564 fik han bestalling som ritmester for 206 skotske ryttere.³⁾ Han gjorde god fyldest og kaldes en „vellærd, velberejst, vidt forfaren og tapper krigsmand“.⁴⁾ Frederik II manglede stadig tropper, og Clark påtog sig derfor i februar 1567 at skaffe 1000 franske og skotske hageskytter,⁵⁾ i marts drog han efter kongens befaling til Frankrig, England og Skotland for at foretage nye hvervninger; han, der af kongen kaldes „den erbaren manhafften unsern obristen“ påtog sig at hverve „vier feindlein hackenschützen, jedes drittehalb hundert starck“; for at bane vej for ham skrev Frederik II til Marie Stuart, dronningen af Skotland, og anbefalede Clark til hendes bevågenhed.⁶⁾ Clark begav sig først til Frankrig, men da han her ikke fik tilstrækkelig med knægte, drog han til Skotland, hvortil han må være ankommet i foråret 1567.

Dette land var da skuepladsen for blodige og dramatiske begivenheder. Inden Clark forlod Danmark, var den skotske konge Henry Darnley blevet myrdet; natten mellem den 9. og 10. februar blev det hus, i nærheden af Edinburgh, hvor han midlertidig opholdt sig, sprængt i luften, og kongens og hans pages lig blev fundet i den tilstødende have. Bag denne blodige begivenhed stod en sammensværgelse af skotske adelsmænd; hovedmanden var jarlen af Bothwell. Efter kongens mord blev jarlen udnævnt til hertug af Orkneyøerne, og den 15. maj ægtede Marie Stuart ham.⁷⁾ Clark, der paa den tid må være kommet til Skotland, sluttede sig til de skotske lorders sammensværgelse mod Bothwell, og da de natten mellem d. 14. og 15. juni rykkede ud af Edinburgh, sluttede han sig til dem med de 80 mand, han hidtil havde hvervet.⁸⁾ Bothwells og lordernes hære mødtes om morgenen den 15. juni ved Carberry-Hill, øst for Edinburgh; slaget endte med Bothwells flugt og dronningens tilfangetagelse.⁹⁾

I den følgende tid jog man Bothwells tilhængere; John Clark tog

ivrigt del i jagten og fangede på havet William Blacader, Bothwells fortrolige, der var undsluppet efter slaget ved Carberry-Hill, men nu blev henrettet som jarlens medskyldige.¹⁰⁾

Først hen på efteråret 1567 kom Clark tilbage til Danmark med de af ham hvervede folk; da var jarlen af Bothwell på sin flugt kommet til Norge, senere på efteråret kom han til København og anbragtes i begyndelsen af året 1568 på Malmøhus. Hjemvendende skotske købmænd kunne allerede i slutningen af september 1567 meddele den skotske regering med jarlen af Murray i spidsen, at Bothwell var blevet anholdt i Norge, og straks sendtes en herold til Danmark for at kræve ham udleveret, hvad Frederik II dog ikke havde lyst til. Murray, der betragtede Clark som sin fuldmægtig i Danmark, anmodede i juni 1568 Frederik II om at give Clark tilladelse til at rejse til Skotland, og en måned efter lod han udfærdige en fuldmagt for Clark til at lade Bothwell henrette i Danmark. Samtidig viste Murray sig meget imødekommende overfor en af Frederik II's hververe, Axel Viffert til Axelvold, og tillod ham at hverve 2000 mand for den danske konge; efter at have fuldført sit hverv drog Axel Viffert hjem i august 1568.¹¹⁾

Hvor mange mand Axel Viffert havde med sig fra Skotland, vides ikke, men der er grund til at tro, at blandt dem befandt Alexander Durham sig. Det har været mere end almindelig trang til eventyr, der førte den unge skotte til Danmark; som så mange af sine landsmænd var han blevet indblandet i sit lands forbitrede lidenskabelige partikampe, det er nemlig sandsynligt, at skibshøvedsmanden Alexander Durham er identisk med den Alexander Durham, der vides at have stået i den myrdede skotske konges tjeneste; han beskyldtes for at have forrådt sin herre og ved sin forbindelse med nogle af deltagerne i sammensværgelsen mod kongen at have medvirket til mordet. Endnu dagen forinden havde han været i det hus, hvor Darnley lå syg, men den følgende dag havde han forladt ham; om han har svigtet kongen eller forrådt ham, får stå hen, men en kendsgerning er det, at Marie Stuart

fire dage efter Darnleys mord den 15. februar belønnede Durham ved at knytte ham til sin lille søns hofstat som „master of the wardrobe“ med en årlig pension på 100 skotske pund.¹²⁾

Dronningens nederlag og fængsling i sommeren 1567 blev farlig for Durham, trådene trak sig sammen om ham, og 10. september blev han arresteret og anklaget for delagtighed i mordet på kongen og ført til Edinburgh.¹³⁾ Hvornår han slap ud, vides ikke, men under de stadige uroligheder og partikampe har han følt jorden brænde under sig og derfor ladet sig hverve til krigstjeneste i Danmark, hvortil han formentlig må være kommet i eftersommeren 1568; han blev stillet under Clarks kommando; thi i en kvittering af 30. oktober 1568 til rigshofmesteren Peder Oxe for udlevering af to af Bothwells medskyldige kalder Clark sig „overbefalingsmand over de skotske hærafdelinger“.¹⁴⁾

I marts 1569 lå de skotske knægte i Gønge herred, men i samme måned fik kaptajn John Clark og hans fænniker knægte kvarter i Landskrone,¹⁵⁾ hvor længe de lå her, ved vi ikke, men nogle af skotterne førtes i løbet af foråret over til Sjælland og blev indkvarterede i Roskilde; deres kaptajn var Alexander Durham. Det har sikkert ikke været med større glæde, at borgerne i Roskilde modtog de uregerlige lejetropper, og snart blev byen vidne til voldsomme tumulter. Pinsedag overfaldt en skotsk soldat Mads Hofsmeds pige på gaden og trak hende med sig til sit herberge; pigebarnet strittede imod og forsvarede sig så godt, hun kunne; under håndgemængt lykkedes det hende at vriste en kniv fra skotten, og med den dræbte hun ham, hvorpå hun ilede hjem. Alexander Durham lod straks pigen hente og anbringe under lås og slå, og samme skæbne overgik Mads Hofsmed; meddelelsen om det forefaldne løb snart over hele byen, og de forbitrede borgere stimlede sammen om rådhuset, hvor det kom til slagsmål og sammenstød med skotterne. Borgmester og råd skrev til rigshofmester Peder Oxe og bad ham om beskyttelse mod soldaterne, der nu „råder for byens fængsel“. Sagen forebragtes kongen, der dagen efter, den 2. juni, lod

Alexander Durham vide, at han var misfornøjet ikke blot med hans folk, men også med kaptajnens optræden; Alexander Durham fik ordre til at løslade pigen og hendes husbond, pigebarnet havde handlet i selvforsvar, og selv om hun derved havde begået noget strafbart, så tilkom det ikke Durham at straffe hende, men byens øvrighed. Brevet sluttede med befaling til kaptajnen om at fængsle de skotter, der havde været skyldige i overlast mod borgerne.¹⁶⁾

Om efteråret samme år påtænkte Frederik II et angreb på Varberg for at tilbageerobre denne by, og i slutningen af september drog han derfor over til Skåne for at forberede angrebet og bringe „alt i orden med krigsfolket“, så det ikke, „når det kommer i mar-ken, mutter, stamper eller gør forhindringer“, han anmodede derfor rigshofmesteren sørge for, at de skotske krigsfolk på Sjælland hurtigt kom derover,¹⁷⁾ og et par dage efter skrev han fra Engelholm til tolderen i Helsingør og meddelte ham, at han nu var blevet enig med de skotske kaptajner Durham og Neffen om, at de skulle drage over Sundet og følge kongen på toget; i den anledning var der bevilget Durham 500 daler i klæder og 500 daler i penge, og summen skulle afkortes i den første afregning med ham. Tolderen fik ordre til at udtage klædet i Helsingør, skaffe pengene og overlevere alt til Durham, og siden betale klædet og pengene af tolden.¹⁸⁾

Den 13. november faldt Varberg, men belejringen havde kostet både rigsmarsken Frands Brockenhuus og krigsøverstsen Daniel Rantzau livet; et planlagt indfald i Sverige i slutningen af året løb ud i sandet, fordi de tyske lejetropper nægtede at kæmpe; ved nytårstid 1570 var kongens og landets finansielle hjælpekilder udtømt, men endnu engang lykkedes det at skrabe penge sammen, så en gunstig fred kunne tilvejebringes. Med stort besvær fik kongen i februar Clark til at love at rykke frem med sine folk, hvis rytterne ville avancere, men Clark beklagede sig over, at den overenskomst, han havde sluttet med Peder Oxø, ikke var blevet overholdt. Han svor på, at han selv havde udtaget klæde til sine folk for 3000

daler, og at han ikke havde fået de lovede sko til folkene.¹⁹⁾ Krigsførelsen i 1570 gav ingen resultater, og om sommeren indledtes fredsforhandlinger i Stettin. De skotske tropper har formentligt opholdt sig i Helsingør i foråret 1570, for i maj fik byfogeden ordre til at levere Clark 50 daler til de sårede og syge skotske knægte.²⁰⁾

På det tidspunkt var Clark forlængst faldet i kongens unåde; under de vanskelige forhold efter Frands Brockenhuus's og Daniel Rantzaus død havde han benyttet lejligheden til at afkræve kongen en ny kontrakt, og da han ved krigens slutning skulle aftakke knægtene, gjorde han krav på 17.000 rdl., dette var Frederik II ikke villig til at udbetale, hvorpå Clark forlangte afsked for at kunne drage ud af riget, og han var letsindig nok til at lade sig forlyde med, at han ville skaffe sig betalt andre steder og ad andre veje. Til ulykke for ham påvirkedes de skotske officerer i foråret 1570 af den i deres hjemland herskende partistrid, og to af disse officerer, kaptajn Walter Aikman og Gawen Elphinstone, der i 1568 havde overbragt Clark Murrays fuldmagt til at lade Bothwell henrette, beskyldte ham nu for at være forræder.²¹⁾

Fra dansk side tog man straks affære; kaptajn Clark blev stævnet og forhørt i København i overværelse af Peder Oxe, kongens kansler Johan Friis til Hesselager og befalingsmanden paa Københavns slot, rigsråden Bjørn Andersen Bjørn til Stenalt. I et brev dateret Københavns slot den 22. juni 1570 meddelte Peder Oxe og Johan Friis kongen, at de den foregående dag havde haft kaptajnerne John Clark og Walter Aikman for sig, og Aikman havde da bevist, at Alexander Campbell, en slægtning af jarlen af Argyle, der allerede sad fængslet på slottet, havde været i Sverige og derefter forhandlet med Aikmans knægte om at gå i svensk tjeneste; Aikman havde da opfordret Clark til at lade Campbell arrestere, men dette havde han ikke gjort. Clark kunne ikke benægte, hvad Aikman havde sagt, og tilkaldte tyske høvedsmænd erklærede, at hvis der var handlet sådan mod kongen, kunne det ikke forsvares.²²⁾ Yder-

ligere beskyldte Gawen Elphinstone Clark for at have opfordret jarlen af Murray til ikke at tillade Axel Viffert at hverve knægte, førend Frederik II havde udleveret Bothwell.²³⁾

I et brev fra den skotske jarl af Lennox påstås det, at Walter Aikman havde været tilhænger af Bothwell,²⁴⁾ og givet er det, at Bothwell, der stadig sad fangen på Malmøhus, støttede de skotske officerers anklage; i det omtalte brev fra Peder Oxe og Johan Friis til Frederik II fortæller de også, at nogle af de skotske kaptajner var kommet til dem og havde fortalt, at Bothwell havde haft bud over Sundet og befale dem at meddele, at han ville „bevise kaptajn Clark 3 skelmsstykker over“, for det første hvad han havde gjort mod kongen, for det andet mod kongen af Frankrig og for det tredje mod kongen af Skotland. Peder Oxe og Johan Friis havde derefter foreslået Frederik II at sende et par skotske kaptajner til Malmø for at høre Bothwell om, hvilke beviser han havde for Clarks forræderi; dette billigede kongen og befalede dem samtidig at lade Clark komme i retten for de skotske kaptajner og tiltale ham på kongens vegne.²⁵⁾

Nogle skotske og tyske kaptajner blev sendt til Malmø, og i deres nærværelse beskyldte Bothwell Clark for at have brugt „kongens krigsfolk imod dronningen af Skotland“.²⁶⁾ I den anledning trådte den 28. juni en krigsret sammen på Københavns slot bestående af tre tyske og fire skotske kaptajner, blandt de sidste er Alexander Durham. Clark anklagedes for tre forhold. 1) at han ikke havde ladet den kaptajn arrestere, som drog til Sverige og derefter prøvede at få kongens krigsfolk til at gå i svensk tjeneste, 2) at han havde forsøgt at hindre Axel Vifferts hvervning, og 3) at han havde brugt kongens folk mod den skotske dronning i slaget ved Carberry-Hill. Kaptajnerne ville kun udtale sig om det første punkt, angående de andre anklagepunkter ville de først høre Clarks mening. De syv kaptajnens kendelse, der er affattet på tysk og forsynet med deres segl, er „gegeben zu Copenhagen mitwochens post Johannis Baptistæ A ° 70“ (28. juni 1570), og samme dag skrev

Peder Oxe og Johan Friis til kongen, at kendelsen lød på, at „vi skulle tage nøjagtig borgen og vissen for hammen eller forvare hannem, så han ikke undkommer, efterdi han sig så utrolig imod hans ed har skikket og forholdt og vidste den E. M.'s forræder var og ikke ville den straffe“; af brevet fremgår, at Clark var på slottet, „indtil han sætter nøjagtig borgen for sig, hvilken vi vel troer, han skal svarligen kunne fange“. Clark søgte i den følgende tid for-gæves at undskylde sig, han blev i 1571 overført til Dragsholm slot og døde her den 14. april 1575.²⁷⁾

Som nævnt var indkvarteringen af de hvervede tropper en tung byrde for købstæderne, og nogle måneder efter afholdelsen af den omtalte krigsret på Københavns slot indløb der klage fra Odense over den tunge indkvartering. Kongen beordrede derfor i september 1570 Alexander Durham til at trække 50 skotske knægte bort fra byen, men forholdene blev formentlig ikke bedre, siden borgmester og råd i november klagede til Peder Oxe over skotternes overgreb og den store indkvartering;²⁸⁾ heldigvis stod freden for døren, den 13. december underskrevet fredstraktaten, og de skotske lejetropper kunne vende hjem.

Det var dog ikke alle, der benyttede sig heraf; Alexander Durham besluttede for sit vedkommende at blive i Danmark. Den 6. januar 1572 nævnes han som ansat ved hoffet som hofjunker, og som sådan nævnes han endnu den 29. maj 1573;²⁹⁾ et par måneder efter ansattes han som skibshovedsmand og forpligtede sig til at tjene på kongens orlogsskibe i Østersøen og Vesterhavet eller til lands og andet steds, hvor kongen maatte behøve hans tjeneste; for denne forpligtelse skulle han årlig nyde 300 daler samt sædvanlig hofklædning til sig selv; af dette beløb skulle han underholde sig og sine folk med øl og mad, undtagen når han var på orlogsskibene.³⁰⁾ Bestallingen som hovedsmand blev fornyet i 1575, da Durham forpligtede sig til at tjene kongen på livstid.³¹⁾

Pengemanglen under Den nordiske Syvårskrig havde tvunget

Frederik II til at forringe mønten, og følgen var blevet en voldsom inflation; ved forordningen af 16. juni 1572 nedskar Peder Oxe daleren til det halve, så en daler blev fire mark, alligevel beregnedes Alexander Durhams løn kun til en daler a 3 mark, derfor indgav han i 1575 en klage og påstod at have endnu noget til gode hos kronen; Christoffer Valkendorf fik da ordre til at undersøge sagen og betale Alexander Durham, hvad der med rette tilkom ham.³²⁾

Den orlogsflåde, som Alexander Durham nu viede resten af sit liv, oplevede i årene efter Den nordiske Syvårskrig en god tid; den forøgedes og vedligeholdtes som ingensinde, i årene 1574-87 ydedes der årligt til den 32.000 daler, d. v. s. 15 pct. af statsudgifterne gik til flåden, og hertil kom så, hvad kongen årlig skød til af Øresundstolden. Oprettelsen af rigsadmiralembedet i 1576 er et vidnesbyrd om flådens stigende betydning; i sidste fjerdedel af 16. århundrede var antallet af skibe gennemgående 30; pengene til flåden gik til nybygninger, udrustning og proviantering, medens købstæderne måtte tage sig af bemanningen, gennemsnitlig udskreves årlig c. 400 bådsmand.

I de c. 27 år, Alexander Durham som skibshøvedsmand var knyttet til den danske flåde, beordredes han ofte til at udtage bådsmand i de fynske købstæder og i Rudkøbing til kongens skibe, både i 1577 og 1579 pålagdes det ham at sørge derfor.³³⁾ Hvervet var ikke altid lige behageligt; skønt kongen strængt pålagde borgerskabet i købstæderne at være Durham behjælpelig med at skaffe duelige søkyndige folk, så søgte borgerne gang på gang at slippe så nemt som mulig fra udskrivningen. Kongen klagede over, at der stilledes uduelige bådsmand, og i 1582 befalede han Durham, at han straks skulle rejse rundt til de fynske købstæder og udtage bådsmand efter den taxering, som kongen samtidig sendte ham, optegne navnene på de udtagne og sende Christoffer Valkendorf en fortegnelse over dem, for at der ikke skulle blive sendt uduelige

folk i de udtagnes sted; han skulle give borgmester og råd besked om at sørge for, at båds mændene kom til København senest midfaste søndag 1583.³⁴⁾

Når båds mændene skulle møde midfaste søndag, var grunden den, at der hvert forår udrustedes nogle orlogsskibe, der lå i søen til hen på efteråret, derfor havde kongen også hvert år brug for nogle af sine skibshøvedsmænd; næsten årlig i de 27 år, Alexander Durham gjorde tjeneste på flåden, blev han beordret til at møde i København og tage kommandoen over et af skibene, som regel modtog han den kgl. ordre tidligt om foråret. I 1579 fik han så tidligt som i januar måned besked om at møde i København den 20. marts, da kongen ville udruste nogle orlogsskibe dels for at holde søen ren, dels „fordi alting ser så sælsomt ud udenlands“.³⁵⁾ I 1583 fik han besked om at møde i København 8 dage efter påske, da kongen ville lade nogle orlogsskibe løbe i søen, så snart der blev åbent vand, samtidig fik han pas til rejsen, så han kunne blive befordret gratis med vogn til København.³⁶⁾ Undertiden varede togtet kun nogle måneder, men i 1586 fik han ordre til at indrette sig på at blive i søen hele sommeren;³⁷⁾ i 1576 var han således i tre måneder kaptajn på „Strudsen“, og derpå blev han i august admiral på „Danske Hanen“, der skulle til Livland.³⁸⁾

Mangfoldige og mangeartede var de opgaver, som kongen betroede sin skibshøvedsmand. Til de mere almindelige hørte vagttjenesten i Øresund. 1582 lå Durham „på strømmen“ med skibet „Josva“ med den opgave at undersøge de skibe, der løb gennem Øresund; han skulle skaffe sig underretning om, hvorfra de kom, og hvortil de sejlede, og føre tilsyn med, at toldsedlerne viste, at de havde betalt Øresundstolden, men det indskærpedes ham, at han ikke måtte forurette „den søfarende mand“.³⁹⁾ Vagttjenesten i Sundet forbandtes ofte med et eller andet krydstogt, den 8. maj 1580 sejlede Durham med „Dragen“ fra København til Østersøen, og først den 29. juli kom han tilbage og „blev liggende på strømmen“.⁴⁰⁾

Peder Oxes forhøjelse af Øresundstolden førte med sig, at Danmark til gengæld overfor de magter, der drev handel på Østersøen, påtog sig at beskytte skibsfarten ikke blot mod sørøvere, men også i tilfælde af krigstilstand; thi under krigen i Europa sværmede kapere ud over havene til rædsel og skræk for fredelige søfarende. 1581 blev Alexander Durham med 6 galejer sendt til Østersøen for at jage sørøvere, men da der ingen var, så blev han kaldt tilbage i april, og fire-fem af skibene sendtes da til Nordsøen.⁴¹⁾

På grund af krigen mellem Filip II af Spanien og De forenede Provinser i Nederlandene blev den fredelige skibsfart i Nordsøen ofte forulempet af kapere; 1587 klagede mange af Frederik II's undersatser over den skade, der tilføjedes dem af de spanske „Udliggere“ fra Dunkerque, der „uden al besked plyndrer dem i deres retfærdige handel og næring“; når købmændene krævede erstatning, fik de den besked, at kongen af Danmark-Norge var Spaniens fjende, ladning og skib blev erklæret for god prise, og der blev forlangt gode løsepenge af skippere, styrmænd og de andre skibsfolk. Da Frederik II var sig bevidst ikke at have noget fjendskab hverken med kongen af Spanien eller De forenede Provinser i Nederlandene, og da han som „andre kristne potentater“ ville værne sine undersatser, så blev Alexander Durham som admiral sendt ud med skibet „Gideon“, og under hans befaling var 7 andre skibe; Christoffer Valkendorf fik ordre til at forsyne skibene med fetalje og ammunition. Durham skulle angribe de dunkerqueske skibe, når han traf dem, og vel at mærke, når han var stærk nok dertil, bemægtige sig dem og føre dem til København med skibsfolk og gods. Efter et par måneders krydstogt i Nordsøen, under hvilket man ikke så noget til kaperskibene, blev Durham kaldt hjem, men to galejer og en pinke blev dog i søen med ordre til at søge vinterhavn i Flekkerø på Norges sydkyst.⁴²⁾

I de følgende år vedblev dog klagerne over opbringelse i Nordsøen af fredelige handelsskibe, bl. a. anførtes, at mange udenlandske skibe uden søpas, men rustede med skyts og ammunition løb ind

til norsk havn, her udgav kaptajnerne sig for købmænd og købte et mindre parti tømmer, og efter at have fået bevis herfor af fogederne, stak de til søs med tømmerlasten, men så snart de var i rum sø, hev de lasten over bord og plyndrede de skibe, de mødte. 1593 besluttede formynderregeringen at standse denne trafik. Opgaven blev overdraget Alexander Durham, der blev admiral for flåden i „Vestersøen“ og høvedsmand på kongens livskib „Josaphat“. Han fik ordre til at opsnappe alle skibe, der på orlogsvise var udrustet med skyts og ammunition og ikke havde søpas eller søbreve med besked om, hvor de kom fra, anholde dem og tage dem med til København, hvor deres forhold skulle undersøges. Desuden fik han ordre til at føre kongens flag overalt i de dansk-norske farvande, og såfremt forbipasserende skibe ikke ville stryge flaget for kongens skibsflåde, skulle han skyde efter dem og så vidt muligt opbringe dem og lade dem betale det krudt, han havde ødslet på dem.⁴³⁾

Strængt håndhævede man kongens herredømme over de tilgrænsende have, og med uvilje så man på englændernes sejlads til Rusland nord om Norge. 1583 udsendte Frederik II en flåde for at standse denne trafik og englændernes fiskeri ved Norges kyst. Blandt de skibshøvedsmænd, der i den anledning mødte i København, var også Alexander Durham, der fik kommandoen på „Printz Barken“.⁴⁴⁾ Samme år afsluttedes en overenskomst med England, og fra nu af blev sejladsen nord om Norge tilladt for det engelske handelskompagni mod en årlig betaling af 100 rosenobler til kongen. Fire år senere udsendtes Durham atter til farvandene nord om Norge, her jog han i et par måneder de nederlandske skibe, der var på vej til Rusland, og på denne måde ville unddrage sig Øresundstolden.⁴⁵⁾

Bevogtningen af de dansk-norske farvande og kampen mod sørøverne hørte således til den dansk-norske flådes normale arbejde, men ved siden heraf kunne skibene og kaptajnerne bruges i særlige anliggender. En augustdag i 1583 modtog Alexander Durham og

tre andre kaptajner pludselig brev om at indfinde sig på Haderslevhus hos Frederik II „for at få nærmere besked“, ankommet hertil fik de ordre til ufortøvet at rejse til København, herfra skulle Durham som admiral over kongens skibe afsejle til Østersøen og opbringe alle de rostockske skibe, som han traf, og føre dem med folk og gods til København eller Nyborg; anledningen var ene og alene den, at borgerne i Rostock var blevet uenige med deres landsherre, hertug Ulrik af Mecklenburg, Frederik II's svigerfader, og da rostockerne trods kongens formaninger ikke ville bøje sig for hertugen, så anså Frederik II det for nødvendigt at gribe til forholdsregler imod dem, dels på grund af sit nære slægtskab med hertugen, og dels på grund af den forhånelse, man tilføjede ham ved at negligere hans formaninger.⁴⁶⁾ Ved en anden lejlighed drejede det sig om at hjælpe Christian IV's svoger, den skotske konge Jakob VI, mod hvem en del adelsmænd og nogle jesuitter havde gjort oprør i 1593; kongen beordrede Durham til, når han kom i søen med flåden og traf dem, at arrestere dem og føre dem til København; et delikat hverv for den skotskfødte skibshøvedsmand.⁴⁷⁾

Både Sverige og Danmark kappedes i 1570'erne om indflydelse i de baltiske lande; her havde Sverige fået Estland og Danmark øen Øsel. Frederik II søgte derfor tilknytning til Rusland og sendte i 1578 et gesandtskab til dette land under ledelse af rigsråden Jacob Ulfeldt til Kogsbølle (Holckenhavn). Alexander Durham blev admiral for de skibe og galejer, med hvilke Jacob Ulfeldt og hans følge afsejlede; efter kongens ordre skulle Durham bringe gesandten og hans ledsagere til Øsel og derefter krydse i Østersøen og holde den ren for sørøvere, men da ikke alle skibene var nødvendige hertil, skulle han efter ankomsten til Øsel sende to af skibene og to af galejerne til København; senere erfarede kongen, at der ikke var nogen sørøvere i Østersøen, og da det var temmelig bekosteligt at lade skibene blive ude hele sommeren, fik Durham ordre om at sejle hjem; snart kom der kontraordre, og Durham fik besked om at løbe ind under Øsel o. 24. august og afvente bud fra Jacob

Ulfeldt om tidspunktet for gesandtskabets hjemrejse til Danmark; da det var til at forudse, at gesandten kunne blive forsinket, skulle Durham søge en vinterhavn på Gotland, og samtidig beordredes lensmanden der til at sørge for kvarterer til skibsfolkene. Imidlertid indløb nye klager over sørøveri, og Christoffer Valkendorf fik ordre til straks at lade Durham afsejle, hvis han var kommet hjem, inden kontraordren nåede ham.⁴⁸) Jacob Ulfeldts gesandtskabsrejse blev temmelig mislykket, han blev slet behandlet af Czaren, og på grund af den fremrykkede årstid blev det ikke muligt at sejle hjem. I sin vrede forbød Frederik II handelen på Narva, Ruslands eneste adgang til Østersøen, og i foråret 1581 overdrog han Alexander Durham at overvåge, at ingen skibe løb ind til Narva eller andre steder, hvor russerne havde magten, for at bringe dem tilførsler; de skibe, der under forsøg herpå blev opbragt, skulle føres som priser til København;⁴⁹) blokaden af Narva blev imidlertid kortvarig, da svenskerne samme år erobrede byen fra russerne.

Det var ikke alene østersøspørgsmålet, der beskæftigede Frederik II og hans ledende mænd; også udviklingen i Vesteuropa måtte tiltrække sig deres opmærksomhed, her havde Nederlandene som tidligere omtalt rejst sig imod det spanske herredømme, men trods sympati for trosfællerne lod Frederik II sig ikke rokke fra den neutralitetspolitik, han var slået ind på efter Den nordiske Syvårs-krig. Vanskeligere og vanskeligere blev det dog at gennemføre denne udenrigspolitiske linje, da dronning Elisabeth af England trådte ind i krigen på Nederlandenes side, og da Huguenotternes fører i Frankrig, Henrik af Navarra, søgte hjælp hos de protestantiske magter mod katolikerne; store planer dukkede op om en samling af alle evangeliske fyrster og lande til bekæmpelse af katolicismen. Efter opfordring af dronning Elisabeth gjorde Frederik II i 1585 et forsøg på at samle de tyske evangeliske fyrster om denne opgave, men med lidet held; underhånden tilbød han England hjælp med en flåde mod spanierne, og officielt tilbød han at mægle mellem de stridende parter. Året efter sendtes gesandter til England, og i det

tidlige forår samme år udnævntes Alexander Durham til hovedsmand på „Raphael“, samtidig fik Christoffer Valkendorf ordre til at overlevere skibet til Durham og udlevere ham, hvad der krævedes til dets udrustning, så han kunne komme i søen så hurtigt som muligt, desuden fik Valkendorf besked om at give kongen et overslag over, hvormange knægte der behøvedes på skibet foruden bøssekytter og båds mænd;⁵⁰) også „Gideon“ og „Michael“ udrustedes, og Christen Munk udnævntes til admiral for eskadren. De ved samme lejlighed udfærdigede skibsartikler giver et billede af den jernhårde disciplin på datidens orlogsskibe og lader os få et indblik i det daglige liv på skibene. Skibshovedsmanden var fuldstændig suveræn på sit skib, og strenge straffe ventede den arme synder, der forbrød sig. Hovedsmanden skulle blandt andet holde godt øje med kok og kældersvend og ikke servere mere end to måltider daglig, for hver 40 mand måtte der drikkes en tønde øl daglig. Ved måltiderne skulle der herske god tone. Banden og sværgeren tåltes ikke, og ingen måtte tage mere, „end han gider opede“ eller tage noget med sig fra bordet, kølhaling eller andre straffe ramte dem, der lod mad eller øl gå til spilde eller kastede mad overbord. Når måltidet var endt, skulle kvartermesteren sørge for, at kælder og køkken var lukket, og at intet blev tappet eller skænket uden hovedsmandens samtykke, dog skulle båds mændene „epter gammel sedvane for deres arbeid“ have deres frokost, „och ingen andre“. Slagsmål mellem folkene blev ikke tålt, langt mindre tyveri, den, der stjal fra en kammerat, om det så var så ringe af værdi som 4 sk., skulle til straf hænge i bovsprydet.⁵¹)

Det år var Alexander Durham ikke blot i England, men også i Østersøen, hvor han overførte hertug Ulrik af Mecklenburg fra Gedser til Tyskland. Englandsrejsen havde været kostbar, og han var derfor nødsaget til at låne penge, blandt andet forstrakte kongen ham med en sum, men da han havde været i søen hele sommeren og altid „lader sig finde villig i kongens tjeneste“, beordrede Frederik II Christoffer Valkendorf til at sørge for, at den

afgift af Salten len, som Alexander Durham havde indbetalt, blev ham tilbagebetalt.⁵²⁾

Nogle år efter fik Alexander Durham lejlighed til at gense sit fædreland. Frederik II's datter Anne blev i 1589 viet på Kronborg til den skotske konge Jacob VI, d. v. s. til hans stedfortræder; efter vielsen skulle hun så rejse til Skotland, derfor udrustedes en lille flåde, og allerede om foråret fik Durham ordre til at indfinde sig den 1. maj i København og indrette sig på at blive ude hele sommeren. Høvedsmand blev han nu ikke denne gang, men kun løjtnant på „Dragen“.⁵³⁾ Den første september gik Anne ombord og havde et talrigt følge med sig. På grund af storm og haveri måtte flåden lægge ind til norsk havn, og da det skib, hvorpå hun befandt sig, sprang læk, måtte hun blive i land; flådens uheld kunne efter datidens opfattelse kun skyldes hekseri, og i den anledning flammede heksebålene over landet. Ved efterretningen om dronningens uheld, forlod Jacob VI Skotland og sejlede til Norge, hvor han fejrede sit bryllup. Senere rejste de kongelige personer over land til Danmark, hvortil de ankom i januar 1590.

Om foråret ledsagede admiral Peder Munk kongen og dronningen på deres hjemrejse med en flåde på 12 skibe; Alexander Durham var denne gang skibshøvedsmand på sit gamle skib „Raphael“. Til Skotland ankom man 1. maj. Under hertugen af Braunschweigs besøg på skibene fik Durham som hver af de øvrige skibshøvedsmænd 30 rosenobler som gave af hertugen.⁵⁴⁾ Året efter var Durham som skibshøvedsmand med i admiral Peder Munks eskadre, der førte den unge Christian IV til hyldingen i Norge.⁵⁵⁾

Som tidligere nævnt havde Alexander Durham i januar 1575 forpligtet sig til at tjene kongen på livstid, hvad der tyder på, at han da havde bestemt sig til at blive i Danmark, formentlig har han på det tidspunkt været trolovet med Mette Urne, og det har selvfølgelig i høj grad været medvirkende til hans beslutning om at blive her i landet. Ifølge Eiler Brockenhuus' kalenderoptegnelser

holdt Alexander Durham og Mette Urne bryllup samme år, den 5. juli, i Odense;⁵⁶⁾ hun var datter af den forlængst afdøde rigsråd Johan Urne til Rygård i hans andet ægteskab med Anne Markvardsdatter Rønnov, og selvom der i ægteskabet var 10 børn og følgelig ikke kunne blive meget gods at arve for Mette Urne, så var dog slægtsforbindelsen med så ansete adelsslægter som Urne og Rønnov en stor fordel for Alexander Durham, der som en fremmed, fattig adelsmand ikke kunne gøre sig håb om et rigt parti i Danmark.

Med sin hustru fik Durham vistnok Højsgård i Hårby sogn, og til denne gård skrives han resten af sin levetid, og her opholdt han sig, når han ikke lå ude i kongens tjeneste.

Nogle år inden sit giftermål havde Mette Urne haft strid med sine slægtninge om arven efter sin moder og efter sin broder Karl Urne, hun mente sig forfordelt ved skiftet efter moderen og påstod at have ret til noget af broderens gods. Karl Urne havde inden sin død solgt af sit arvegods til sine søskende, hvad retten fandt var fuldt lovligt; hvad arven efter fru Anne Rønnov angik, så opfordrede retten Mette Urnes slægtninge til at give hende, hvad hun var berettiget til.⁵⁷⁾ Dette lagde de sig på sinde; thi nogle år efter havde hun som arv fået udlagt noget gods i Flakkebjerg herred på Sjælland, og i anledning af en strid mellem sognemændene i Lundby og Tjæreby om ret markeskel anmodede Frederik II Alexander Durham om at komme til stede og varetage sine rettigheder.⁵⁸⁾ Foruden dette gods havde fru Mette også arvegods i Nordsjælland, part i Hvide kloster i København samt jordegods i Nyborg len.

Det var mageskifternes tid, og det måtte være naturligt for Alexander Durham at samle godset, om ikke om Højsgård, der kun var en mindre besiddelse, så dog på Fyn; han havde planer om at skille sig af med godset i Nyborg len mod gods i Tørringe og Ollerup,⁵⁹⁾ sagen trak imidlertid ud, og først i 1581 fik han kronens rettigheder i tre jordegne boliger i Tørringe med ret til at tilforhandle sig ejendomsretten, samt i en „Kirkegård“; som vederlag udlagde han ikke godset i Nyborg len, men derimod noget af

sit sjællandske gods, nemlig en gård i Magleby, en gård i Lundby og en gård og et lille hus i Jenstrup, alt i Flakkebjerg herred.⁶⁰)

Tidens største godssamler var kongen selv, og særlig i Nordsjælland udkøbte han adelen; allerede tidligt viste Frederik II derfor interesse for fru Anne Rønnovs gods i Frederiksborg len og fik allerede i 1561 lov til at lægge det under det øvrige krongods, det drejede sig om to gårde i Kvinderup og en gård i Skævinge samt Eskemosegård i Hørsholm birk.⁶¹) Dette mageskifte trak imidlertid i langdrag, da det viste sig vanskeligt at finde erstatningsgods til fru Mette Urne; både i 1574 og i 1579 ansøgte hun og manden om at få et passende vederlag for det udvalgte gods; der var tale om at give dem gods i Odensegårds len eller i Antvorskov klostergods på Langeland,⁶²) uvist af hvilken grund foretrak Alexander Durham at få gods på Langeland,⁶³) men årene gik, uden at sagen nød fremgang. I 1587 takseredes skovene, der lå til Eskemosegård;⁶⁴) først efter Frederik II's død blev sagen endelig ordnet ved, at Alexander Durham og hans hustru blev forlenet med kronens gods i Skipthveit og Spydebjerg sogne i Verne skibrede i Norge.⁶⁵)

Det må have været på samme tid, at Alexander Durham gav afkald på sin hustrus sidste sjællandske besiddelse. Som nævnt havde fru Mette part i Hvide kloster i København; her var fru Anne Rønnov død, hvornår vides ikke, men det må være sket efter 1563 og inden 1572. Hvide kloster, det nuværende Valkendorfs Kollegium, tilfaldt efter fru Annes død børnene, deriblandt Mette Urne, der senere arvede sin broder Kristoffers part, det er disse parter Alexander Durham på sin hustrus vegne skødede til rentemester Christoffer Valkendorf, der samlede alle parterne på sin hånd.⁶⁶)

Som tidligere meddelt fik Alexander Durham udlagt gods i Norge som vederlag for hustruens nordsjællandske ejendomme. Fra Kolding udgik den 28. april 1587 et følgebrev til ham, hvorefter alle kronens bønder i Skipthveit og Spydebjerg sogne skulle give ham og hans hustru på livstid al den årlige landskyld, leding,

tiende m. m., som de tidligere havde ydet kongen.⁶⁷⁾ Senere glemte man, at han havde det på livstid, og forlenede i 1597 Oluf Galde med samme gods, heldigvis lykkedes det Alexander Durham at gøre sin ret gældende og få godset tilbage på samme betingelser som før.⁶⁸⁾ Da han i 1587 fik dette gods i forlening på livstid, var han allerede i forvejen knyttet til Norge, idet han i 1579 havde fået Salten len mod at give afkald på de 300 daler, som han årlig skulle have; af lenets visse indkomst skulle han årlig yde 300 gamle dalere, af den uvisse indtægt fik han den tredie penning, men told, sise, vrage og fredløsmål forbeholdt kongen sig.⁶⁹⁾ Allerede året efter ændredes de vilkår, på hvilke han havde modtaget dette len; kongen meddelte ham, at han behøvede en mængde fisk årlig til proviantering af orlogsskibene, og da han kun kunne få dem fra Island og de nordlandske len, så skulle Durham for fremtiden årlig betale 300 våger fisk i stedet for penge, de skulle afleveres til lensmanden på Bergenshus senest St. Olafs dag; såfremt han ikke kunne gå ind herpå, skulle lenet lægges under Bergenshus.⁷⁰⁾ Seks år senere måtte Durham give af kald på lenet, da kongen på grund af det stadig stigende forbrug af fisk lagde lenet, som alle andre smålen i Norge, ind under hovedlenet. Kongen bad ham dog ikke tage dette ilde op, han ville ved anden lejlighed vise sig som en nådig konge;⁷¹⁾ dette skete i 1593, da han blev forlenet med Ide og Marker skibrede samt med tre af kronens gårde på Hedemarken i Hamarhus len kaldet Aker, Disen og Ødegård, kvit og frit mod afkald på den årlige pension.⁷²⁾

Om Durhams virksomhed i Norge er ikke meget at berette; i 1597 fik han kgl. Maj.'s brev om at forsvare en mand fra lenet mod en borger fra Oslo.⁷³⁾ For det meste opholdt han sig på flåden eller på Fyn, og han var formodentlig kun sjældent i Norge, dog må han i foråret 1594 have opholdt sig nogen tid i sit len, thi da biskoppen i Oslo Jens Nielsen d. 22. april holdt visitats i Bergs kirke, noterede han sig, at kaptajn Durham ikke var tilstede, da han lå meget syg.⁷⁴⁾

Nogen måtte selvfølgelig styre lenet i hans fraværelse; et kongebrev af 1. august 1589 forbød lensmændene at forpagte lenene til andre. Når de var fraværende i kongens tjeneste, skulle de indsætte en foged,⁷⁵⁾ men det var naturligvis vanskeligt for hensemændene at kontrollere, at fogederne ikke misbrugte deres magt til skade for bønderne. Det viste sig da også, at der efter Alexander Durhams død indløb klager fra bønderne over den af ham indsatte foged, så kongen i foråret 1600 gav Axel Gyldenstjerne, lensmanden på Akershus, ordre til at undersøge klagerne og arrestere fogeden, hvis han pønsede på at rømme landet.⁷⁶⁾ Når lensmanden døde, fik de efterlevende nok at gøre med at afslutte regnskabet, opkræve restancer m. m., hvad der tog sin tid, så der er ikke noget mærkeligt i, at Alexander Durhams arvinger fire år efter hans død fik besked om at gøre rede for oppebørslen af tolden for 1597-98.⁷⁷⁾

Grundlaget for adelens rigdom var dens jordegods, men da Alexander Durham ikke havde meget af denne vare, måtte han på anden måde skaffe sig indtægter, derfor spillede indkomsterne af de små norske len en rolle for ham; socialt hørte han til i lavadelen som så mange af kongens skibshøvedsmænd, de store og indbringende len kunne han derfor ikke gøre sig håb om; som i Norge således søgte han også på Fyn at skaffe sig mindre forleninger. Da kronen havde indløst noget krongods i Baag herred fra fru Anne Parsbergs arvinger, søgte Alexander Durham at blive forlenet dermed. Frederik II, der satte pris på sin pligttopfyldende skibshøvedsmand, var venligt stemt, men nåede dog ikke inden sin død at få lensbrevet underskrevet; heldigvis var regeringsrådet, der styrede for den umyndige Christian IV, venligsindet og gav den 1. juni 1588 Durham forleningsbrev på 10 gårde og et boel i Dærup i Båg herred mod en årlig afgift på 35½ daler.⁷⁸⁾ Kongen veg heller ikke tilbage for at forstrække ham med rede penge. 1584 tilbagebetalte Alexander Durham 300 daler, og året efter lånte kongen ham 100 daler.⁷⁹⁾ Da Alexander Durham havde fast bopæl på Højsgård, var det naturligt, at han fæstede kronens korntiende af

Hårby sogn, i 1581 blev han forlenet med den uden afgift.⁸⁰) På et eller andet tidspunkt fik han også kronens og kirkens tiender af Otterup sogn mod en årlig afgift til Gråbrødre Hospital i Odense; i de følgende år formindskedes tiendeindtægterne af dette sogn, fordi flere fæstegårde blev lagt ind under hovedgårdene, og da Durham klagede herover, fik hospitalsforstanderen besked om at hjælpe ham med at få afgiften nedsat.⁸¹)

Trods disse forskellige ydelser synes det alligevel at have knebet for Alexander Durham og Mette Urne at svare enhver sit, og der er da også vidnesbyrd om, at utålmodige kreditorer har presset på for at få deres penge. I 1593 henvendte en borger i Odense, Peder Mortensen, sig til kongen for at få fru Mette Urne til at betale de 30 daler, som hun skyldte hans afdøde fader, borgmesteren i Odense Morten Pedersen; kongen tog sig af klagen og pålagde Durham at betale beløbet.⁸²) Nogle år efter tiltalte Durham fru Karen Bryske til Østrupgård ved rettertinget, fordi hun havde stævnet hans hustru til betaling af 100 daler; som bevis for denne gældsposts rigtighed fremlagde Karen Bryskes fuldmægtig et brev til hende, underskrevet „Mette Urne egen hand“, hvori det hed: „De 100 daler, som jeg er dig skyldig og gav dig rente af, det lofde du at skulle stå i 4 år uden rente“, men da Karen Bryske ikke havde andet gælds-brev end dette „sendebrev“, blev Mette Urne fritaget for at betale beløbet.⁸³)

Forhåbentlig har dette pengemellemværende ikke slået skår i det venskabelige forhold, der var mellem ægteparret på Højsgård og den adelige enke på Østrupgård; sidstnævnte gård ligger i nabosognet, og det var naturligt, at de to gårdes ejere kom sammen. Mette Urnes nærmeste slægtninge var næsten alle døde inden hendes giftermål; nær tilknytning havde hun til søsteren Lisbeth, der skrev sig til Klingstrup og siden 1563 var enke efter Peder Lykke. Efter nogle års enkestand ægtede hun en af kongens skibshøvedsmænd, Johan Bokholt, det er muligt, at hun har lært ham at kende gennem sin svoger; Johan Bokholt var en livlandsk adels-

mand og altså som Alexander Durham en fremmed i landet; i mange år var han lensmand på Island. Fru Lisbeth Urne døde i 1584; året efter henvendte kongen sig til fru Mette Urne og lagde et godt ord ind for sin skibshøvedsmand, Thomas Normand de la Navité, hvis hu stod til ægteskab med Mette Urnes søsterdatter Maren Lykke. Skibshøvedsmanden havde allerede sikret sig jomfruens ja og ønskede nu kongens hjælp til at få stedfaderens, Johan Bokholts, og mosteren Mette Urnes samtykke. Kongen bad hende derfor om, at hun og hendes slægt ville give Thomas Normand „et bestemt og behageligt svar“, og udtrykte håbet om, at skibshøvedsmanden ville skikke sig vel, så de ikke skulle fortryde slægtskabet.⁸⁴) Alexander Durham har sikkert kunnet lægge et godt ord ind for Thomas Normand, som han kendte, i hvert fald gav Mette Urne og hendes slægtninge deres samtykke. Vielsen fandt sted året efter på Københavns slot, og man gør sikkert ikke noget forkert i at antage, at Alexander Durham og fru Mette var tilstede; Maren Lykke kunne de stadig have forbindelse med, da Thomas Normand skrev sig til Skovsgård i Espe sogn.

At brylluppet stod på Københavns slot, kunne tyde på, at kongen holdt det; Frederik II elskede at feste sammen med sine herremænd, og det var ikke ualmindeligt, at han fejrede en adelsmands bryllup. En af de store fester i hans liv var lenshyldingen i Odense 1580; om Alexander Durham var tilstede, vides ikke, men sammen med andre fynske adelsmænd fik han en kongelig opfordring til at lade sine bønder hjælpe kronens bønder med at føre fetalje og havre fra Kerteminde til Odense og med at gøre ægt til Odensegård, så længe lenshyldingen varede.⁸⁵) Som fynsk adelsmand underskrev han et par år efter den fynske adels privilegier og bestemmelsen om den fynske adels årlige landemøde i Odense.⁸⁶)

Den 14. april 1588 døde Frederik II på Antvorskov; en halv snes dage senere meddelte regeringsrådet Alexander Durham, at kongen skulle begraves i Roskilde domkirke den 5. juni. Man havde ved den lejlighed brug for en del adelsmænd til at følge liget, bære det,

holde lys og på andre måder være til tjeneste, og man bad ham derfor møde i Slagelse d. 21. maj og gøre tjeneste, til begravelsen var overstået; samtidig anmodedes han om at sørge for passende påklædning, sorte sørgeklæder og lang kjortel eller kåbe.⁸⁷⁾ Alexander Durham mødte selvfølgelig og ydede sin gamle herre den sidste tjeneste ved at følge ham fra Antvorskov til Roskilde; på selve begravelsesdagen gik han sammen med andre adelsmænd ved kongens kiste på vejen fra bispegården til domkirken og bar store, brændende vokslys.⁸⁸⁾ 8 år senere skulle Durham endnu engang komme til at gøre høftjeneste, det var i anledning af Christian IV's kroning d. 24. august 1596; han fik bud om at indfinde sig i København fjorten dage før kroningen og udstyre sig, så han kunne være kongen og sit fædrene rige til ære.⁸⁹⁾

Det er kun lidet, kilderne kan fortælle os om Alexander Durhams liv og virke på Højsgård og i Hårby sogn. Et par bevarede breve i Odense bispearkiv viser ham som en myndig og bestemt mand, da det gjaldt besættelsen af degneembedet i sognet.

I foråret og sommeren 1589 var Alexander Durham borte fra Højsgård for at deltage i rejsen til Skotland, og fru Mette Urne var ligeledes borte fra gården; da de i august vendte tilbage, erfarede de, at degnen var død under deres fraværelse, og at rektoren ved Assens latinskole havde ladet en af skolens peblinge forrette degnetjeneste som løbedegn. Dette passede aldeles ikke Alexander Durham, der ville have en sædedegn i sognet og ikke ønskede degnetjenesten lagt til Assens skole. Resolut greb han pennen og skrev til biskop Jacob Madsen og beklagede sig over, at man ville lade Assens skole besørges af degnetjenesten; han påviste, at det ville være meget besværligt for sognemændene at skulle sende bud til Assens, hvis en af dem blev syg, og de af dem, der ikke kunne skrive, måtte have en i sognet, der enten kunne skrive breve eller testamenter for dem. Han gjorde yderligere biskoppen opmærksom på, at Hårby ikke var noget bondesogn, ikke blot lå hans gård, Højsgård, i sognet, men også Løgismose.

De Hårby bønder støttede ganske givet adelsmanden, heller ikke hos dem var løbedegnene populære, de ville have en sædedegn, en degn, der boede iblandt dem, delte deres ve og vel og forrettede sit embede tilfredsstillende, hvad man ikke altid syntes, skolens personer gjorde. Der var dog også en anden grund til at ønske at ansætte en sædedegn; den afdøde degn havde efterladt sig en enke og flere små børn, hun og børnene skulle forsørges, og det kunne nemmest ske ved, at den nye degn ægtede hende.

Biskoppen var i en vanskelig situation; i hele sin embedstid vogtede han nidkært skolernes tarv og sørgede for, at rektor, hørere og disciple fik, hvad der tilkom dem, og det har formentlig været med hans vidende, at rektoren i Assens ansatte en løbedegn i Hårby; der var også lovhjemmel derfor. Frederik II havde forundt de små fynske latinskoler, at „når nogen sognedegn på landsbyerne boendes dør og afgår, da skal samme sogn igen forsørges med en degn af skolen udi den købstad, som det næst og belejligst ligger“. Skolepeblingen skulle nyde al degnerenten og til gengæld „undervise det unge folk udi sognet“ i katekismus og børnelærdom og gøre den fornødne kirketjeneste. Overholdelsen heraf påhvilede biskoppen.⁹⁰⁾

Der var andre end Alexander Durham, der pressede på for at få en ny sognedegn; den myndige og rethaveriske fru Karen Bryske til Østrupgård var også stærkt interesseret, hvad der fremgår af Alexander Durhams brev til Jacob Madsen; thi han meddeler biskoppen, at han af Karen Bryske har hørt, at hun har talt med biskoppen om en ung mand, der har været degn i Håstrup, men har forladt degnetjenesten, da indtægterne var så små, at han ikke kunne leve af bestillingen. Man får mistanke om, at Karen Bryske er den drivende kraft i denne sag, hun har, uden at vi er i stand til at udrede grunden, ønsket at hjælpe den unge forhenværende degn i Håstrup, hvor Østrupgård lå, til et bedre kald og har allieret sig med Alexander Durham, der ønskede en sædedegn og derfor har været villig til at støtte Karen Bryskes kandidat.

Hvornår Karen Bryske har talt med biskoppen om sagen, hører vi ikke nærmere om, men det er højst sandsynligt, at det er sket i juli måned, da Jacob Madsen visiterede i Håstrup kirke og sov på Stensgård; han omtaler dog ikke, at fru Karen var i kirke eller på Stensgård, derimod noterer han, at degnen var „aff Foborg scole“,⁹¹⁾ her var altså den kgl. forordning blevet opfyldt, embedet var blevet besat med en løbedegn, da sædedegnen opgav det.

I sit brev til biskoppen anbefaler Durham på det bedste den unge mand fra Håstrup, han og sognemændene der i byen var skiltes i venskab, og han har fået et godt skudsmål. Durham fremhæver hans gode røst og skriver, at han kan læse og skrive godt og har forrettet sin tjeneste til alles tilfredshed, for yderligere at stemme biskoppen gunstigt, gør han opmærksom på, at man hjalp den fattige enke og hendes små børn, når man gav degnetjenesten til den unge mand.

Alexander Durham vidste selvfølgelig godt, at rektoren i Assens ved at lade en af skolens personer forrette degnetjenesten i Hårby var i overensstemmelse med det omtalte kongebrev. Men han gjorde Jacob Madsen opmærksom på, at Køng, Vissenbjerg, Skydebjerg og Kerte sogne havde sædeegne, skønt de lå Assens nærmere end Hårby, og at disse degne var ansatte efter 1567, da kongebrevet udstedtes; degnen i Kerte havde kun fungeret i tre år og hans kollega i Skydebjerg i syv år. I slutningen af sit brev retter Durham skytset mod lantinskolen i Assens, han havde aldrig hørt, at de Assens løbedegne var blevet præster, men nogle var blevet kræmmere og „somme hoffuekarle“, og andre havde skændigt forladt deres studier, han truede tilsidst biskoppen med, at en pebling som løbedegn ville komme til at befinde sig meget dårligt i Hårby.⁹²⁾ Det var rene ord for pengene, og med dette brev ilede Alexander Durhams bud til Odense, hvor biskoppen modtog det den 15. august 1589.

Hvad Jacob Madsen har svaret, ved vi ikke, det var jo en vanskelig sag, det er muligt, at han ikke havde besvaret brevet, da han

et par måneder efter begav sig ud på en ny visitatsrejse. Den 14. oktober visiterede han i Assens, her overnattede han og spiste til middag hos sognepræsten sammen med de to borgmestre og tre af rådmændene samt skolemesteren, og da alle var interesserede i degnestriden i Hårby, er dette emne sikkert blevet inddraget i samtalen.

Næste morgen stod biskoppen tidligt op, kl. 8 var han i Dreslette kirke, og kl. 10 visiterede han i Flemløse, hvor han spiste frokost. Kl. 15 nåede han Hårby.⁹³) Tilstede i kirken var blandt andet Henrik Perssøn, den unge mand fra Håstrup, som Alexander Durham havde indsat efter sin hjemkomst, „imod min minde“ skriver Biskoppen, men noterer dog, at han fik et godt skudsmål. Også Durham var tilstede, og han inviterede Jacob Madsen til at tage med ham til Højsgård, og hjemme på gården om aftenen drøftede de degnespørgsmålet; biskoppen lovede under denne samtale at drøfte spørgsmålet om en sædedegn i Hårby med lensmanden Axel Brahe,⁹⁴) men betingede sig, at Henrik Perssøn kom til ham i Odense, og erklærede, at skulle han give sit samtykke til en sædedegn, måtte denne give en årlig afgift til Assens skole.

En uge efter at Jacob Madsen var kommet hjem til bispegården i Odense, modtog han et nyt brev fra Alexander Durham, hvori denne mindede ham om deres samtale på Højsgård og bad om, at den omtalte afgift, som degnen skulle yde, måtte blive „en ringe ting, thi degnebolet er svarlig forarmet“. Biskoppen har påtegnet brevet: „Respondi, deliberandum cum præposito“.⁹⁵)

I Assens var man klar over, at Alexander Durham var fast besluttet på at gennemføre indsættelsen af en sædedegn, og borgmester og råd skrev derfor i slutningen af oktober til biskoppen og bad ham sørge for, at degnekaldet i Hårby „nu måtte blive her til skolen til en fattig person, som kunne samle sig nogen forhjælpning til at studere med“; et ilbud overleverede samme dag brevet til biskoppen, som da opholdt sig på Hagenskov (Frederiksgave).⁹⁶) Da året lakked mod hæld, sendte borgmester Villum

Bang i Assens en ny henvendelse i sagen til biskoppen,⁹⁷⁾ men forgæves; alt, hvad biskoppen opnåede, var, at Henrik degn gik ind på at svare 4 ørter korn årlig til Assens skole, med mindre borgmesteren, som havde hans forpligtelse, ville give ham afslag.⁹⁸⁾ To år senere gik degnen ind på en ny forpligtelse om årlig at levere 4 ørter byg til latinskolen, og kontrakten overleveredes skolens rektor Jacob Frandsen. Degnestriden i Hårby ødelagde dog ikke det gode forhold mellem Jacob Madsen og Alexander Durham; da biskoppen i 1598 atter visiterede i Hårby overnattede han på Højsgård og noterede „alt vel“.

I 1599 drog Alexander Durham ud på sin sidste store rejse; i forsommeren modtog han Christian IV's ordre om at indfinde sig i København den 5. april og overtage kommandoen på det skib, der ville blive overladt ham.¹⁰⁰⁾ En uge efter hans ankomst til byen udstedtes der søpas for ham; som underadmiral på „Josaphat“, der førte 36 kanoner, skulle han følge admiral Børge Trolles eskadre til „Vestersøen“ og hjælpe ham med at holde kronens strømme rene for sørøvere.¹⁰¹⁾

Dette togt er blevet særlig berømt, fordi den unge konge deltog, og det var planen at sejle helt op til Norges nordligste punkt Nordkap. Den 17. april gik Christian IV om bord på „Victor“, der førte 44 kanoner. Sivert Grubbe fortæller i sin dagbog, at kongen kun ville kaldes „kaptajn“, så længe sejladsen stod på, og under dødsstraf forbød han nogen at kalde ham anderledes.¹⁰²⁾ Den 20. april nåede „Victor“ op under Flekkerø, hvor de skibe, der skulle med på langfarten, havde samlet sig. Der var ialt 6, foruden Durham på „Josaphat“ var der Jørgen Urne på „Gideon“, Herlup Daa på „Raphael“, Peder Bille på „Hector“ og den fynske adelsmand Kjeld Baad til Tidselholt på „Hector“ samt et par mindre skibe. Børge Trolle var om bord på admiralskibet „Gideon“; hvert skibs besætning havde klædninger af forskellig farve.¹⁰³⁾ Nogle dage efter lettede flåden og begyndte den lange sejlads op langs Norges vestkyst i et alt andet end behageligt vejr, kulde og slud og strid

modvind var overvejende, og den ensformige sejlads oplivedes kun af lystige gilder i Christian IV's kahyt „Caperneum“.

Efter tre ugers sejlads passerede flåden den 12. maj Nordkap og ankom to dage efter til Vardø, rejsens mål, hvor Christian IV til sin store glæde fandt ti engelske skibe, som han tog som priser. Det var rimeligt at fejre begivenheden, og kongen indbød sine skibschefer til middag; medens de glade og muntre sad ved bordet, blev Alexander Durham ramt af en „paralyse“ (slagtilfælde) og blev båret hen i præstens hytte.¹⁰⁴⁾

I de følgende fjorten dage sejlede Christian IV længere mod øst til den gamle grænse mellem Norge og Rusland, og derefter satte man atter kursen mod syd og sejlede ned langs kysten. Durham, der stadig var syg, var blevet bragt ombord på sit skib. Den 21. juni kom Christian IV med 10 skibe til Bergen,¹⁰⁵⁾ der i den følgende tid blev skuepladsen for en række fester, hvor det gik overmåde lystigt til; den syge Alexander Durham har nok ikke kunnet deltage i det muntre lag, men kongen glemte ikke sin skibshovedsmand. Han gav lensmanden på Bergenshus Laurids Kruse ordre til at sørge for en halv ahme rhinskvin og to tønder tysk øl til den syge og hans tjener.¹⁰⁶⁾ Snart slog afskedens time, den 15. juni sejlede flåden fra Bergen og efter en uges ophold i Helsingør nåede den København.

Den syge Alexander Durham blev bragt i land, og hele sommeren og efteråret lå han i København; kongen skænkede ham 100 daler og bad hofmesteren sørge for, at han straks fik dem af rentekammeret, da „der daglig går meget med for ham her i byen under hans sygdom“.¹⁰⁷⁾ Hvorlænge Durham lå i København, ved vi ikke, syg kom han til Højsgård, hvor han ifølge Eiler Brockenhuus's kalenderoptegnelser døde torsdag den 31. januar 1600 kl. 9 om aftenen;¹⁰⁸⁾ efter tidens skik stod hans kiste længe over jorden, og først onsdag den 12. marts begravede biskop Jacob Madsen ham i Hårby kirke.¹⁰⁹⁾

Tilbage på Højsgård sad den barnløse enke fru Mette Urne;

allerede året efter mistede hun forleningen i Dærup, idet kongen i maj 1601 gav kansleren ordre til at lægge Dærup under St. Knuds kloster,¹¹⁰⁾ men samtidig gav Christian IV hende dog kronens part af korntienden af Hårby sogn for året 1600 uden afgift; efter den tid skulle kronen selvfølgelig have afgift af tienden.¹¹¹⁾ Dette var kun at vente, værre var det, at Alexander Durhams skotske slægtninge rejste arvekrav.

Tirsdag efter St. Knud konges dag i 1588 havde Alexander Durham og Mette Urne opsat et gensidigt testamente; til stede på Højsgård ved den lejlighed var deres gode naboer Gabriel Skinkel til Søholm og Eiler Brockenhuus til Nakkebølle, og de satte begge deres segl under dokumentet.¹¹²⁾

Uheldigvis blev Durhams skotske slægtninge ikke spurgt, og da det i Skotland rygtedes, at Alexander Durham var død, rejste hans fætter Jacob Durham arvekrav og bad sin konge Jacob VI, Marie Stuarts søn og Christian IV's svoger, om at hjælpe sig til sin ret. Jacob VI var villig og sendte ham til Danmark for at forhandle på Skotlands vegne, men også for at han personlig kunne tage sig af sin arvesag. I sommeren 1601 ankom han her til landet med et brev fra den skotske konge, hvori denne anmodede Christian IV om at hjælpe overbringeren til at få, hvad der arveligt var tilfaldet ham „uden vidtløftig trætte og rettergang“. Christian IV skrev derfor i august samme år til fru Mette Urne, at han fandt Jacob Durhams krav billige og også „til bedste“ for hende; han havde derfor befalet fire gode mænd at forlige hende og Jacob Durham i mindelighed eller skille dem ad „med retten“, han indrømmede, at han forud burde have indhentet parternes samtykke, men han er gået ind på den skotske konges begæring, da den er i overensstemmelse med retten. Han befalede derfor Mette Urne at lade Jacob Durham uden vidtløftig rettergang få den arv, der var tilfaldet ham.¹¹³⁾

Mette Urne var nu ikke tilsinds godvillig at give noget af mandens gods og ejendele fra sig, og Jacob Durham blev derfor nødsaget til at sagsøge hende for det kgl. retterting. På hendes vegne

mødte hendes slægtning Lave Urne til Beltebjerg og fremhævede, at Alexander Durhams brev burde være lige så godt som fru Mettes. Men ville Jacob Durham ikke anerkende det, burde han betale halvdelen af Alexander Durhams gæld og gøre Mette Urne udlæg for det af hendes jordegods, som hendes husbond havde afhændet. Rettertinget kunne dog ikke tage dette til følge, men dømte i juni 1603 at det var mod lov og ret, at testamentet ikke var samtykket og medbeseglet af Alexander Durhams arvinger, testamentet erklæredes for dødt og magtesløst, dog måtte Jacob Durham ikke overtage arven, før gældsspørgsmålet var løst ved forhandling med Mette Urne.¹¹⁴)

Disse forhandlinger begyndte straks, og den 6. juli blev Jacob Durham af „Riddersmændsmænd“ tildømt „med loven og vissen“ at gøre sig vederhæftig for det, som Alexander Durham havde solgt af fru Mette Urnes gods, eftersom han hverken havde haft lige så godt gods at stille som sikkerhed eller haft børn med hende. Jacob Durham fik Anders Sinklair, lensmand på Gladsaxe i Skåne, der var en indvandret skotsk adelsmand, til at kautionere for sig og gøre fru Mette „forvaring“ for det af hendes gods, som var blevet solgt, så hun kunne blive holdt skadesløs.

Endnu i 1605 var skiftet efter Alexander Durham ikke sluttet, og kongen meddelte derfor den 1. juni samme år fru Mette, at Jacob Durham agtede at skaffe sig en kgl. befaling til nogle gode mænd om at være tilstede, når hun efter de gode mænds dom „selvtolvt“ på Højsgård skulle indføre det løvsøre, der stod på gården, da Alexander Durham døde; til at være tilstede på sine vegne havde Jacob Durham valgt Knud Rud til Sandholt og Christen Knudsen Akeleye til Skinnerup (Ulriksholm); kongen bad hende nu vælge to, der kunne repræsentere hende, så sagen endelig kunne blive afgjort. Hvad der videre skete i den sag, ved vi ikke, men formentlig er sagen endelig blevet ordnet samme år.¹¹⁵)

Det var ikke den eneste proces, som Mette Urne på den tid blev hjemsøgt med. 1603 var hun også stævnet for rettertinget af bor-

gerne Thomas og Hans Vacke i Flensborg; hun må åbenbart have stået i forretningsforbindelse med dem, siden de krævede hende for 80 daler og 20½ sk. med rente og omkostninger; thi for beløbet havde hun modtaget varer. Oprindeligt havde gælden været 145 daler 20 sk. og 6 alb., men hun havde betalt 20 daler og leveret 4 tdr. smør à 11 daler og 1 ort. For rettertinget undskyldte hun sig med, at hendes medarvinger endnu ikke havde skiftet med hende, og derfor kunne hun ikke betale, da hun ikke vidste, hvor stor en del af gælden, der ville falde på hende. Dommen gik hende imod, den lød på, at hun skulle betale, da hun havde underskrevet ekstrakten af købmændenes regnskabsbog og derved anerkendt fordringen.¹¹⁶⁾

Mette Urnes økonomiske forhold synes ikke at have været alt for strålende ved mandens død, og det har været en streg i regningen for hende, at det gensidige testamente blev erklæret ugyldigt; en hjælp for hende var det derfor, da Christian IV i september 1604 gav hende kronens og kirkens korntiende af Hårby, d. v. s. 9 pund rug, 6 pund byg, 1 ørt havre og en halv td. gryn.¹¹⁷⁾

Mette Urne døde den 6. januar 1612 og blev begravet i Hårby kirke; formentlig har hun boet på Højsgård ved sin død, men det er ikke sikkert, at hun da var ejer af gården, thi søsterdatteren jomfru Pernille Lykke til Klingstrup nævnes 1609 som ejer af Højsgård,¹¹⁸⁾ enten må Mette Urne have afstået gården til hende, eller også har hun fået part i den. Nogle år efter mosterens død oprettede Pernille Lykke de såkaldte Pernille Lykkes boder i Mønsterstræde i Odense, siden 1955 har de været inddraget under Odenses Museer; hun ejede også en gård på hjørnet af Mønsterstræde og Overgade, og den har hun formentlig arvet efter moderen. Det er muligt, at hun har haft noget at gøre med den sten, der lagdes over Alexander Durham og Mette Urne, men den kan selvfølgelig være anbragt der allerede af Mette Urne, og hendes dødsår er så senere hugget ind i stenen. Som nævnt anfører Eiler Brockenhuus i sine kalenderoptegnelser, at Durham døde den 31. januar og Jacob

*Alexander Durhams og Mette Urnes Gravsten i Hårby kirke.
Nat. Fot.*

Madsen noterer i sin visitatsbog, at han begravede ham den 12. marts, det er derfor mærkeligt, at der på stenen er indhugget som dødsdato den 31. marts, dette kunne måske tyde på, at stenen først er blevet hugget efter Mette Urnes død, og at arvingen 12 år efter Durhams død ikke har haft datoen present.

På stenen er Alexander Durham fremstillet som kriger og Mette Urne står ved hans side i enkedragt, i hjørnerne findes fire anevåben, og på postamentet findes følgende indskrift: „Her ligger begravet ærlig og velbyrdig mand Alexander Durham, som døde på

Højsgård 31. marts 1600 og var han, højlovlig ihukommelse, kong Frederik II' og kong Christian IV' chapetai i 30 år. Her ligger og begravet velbyrdig fru Mette Urne, hr. Johan Urne til Rygård, hans datter, som døde 6. januar 1612". Stenen, der 1876 flyttedes til sin nuværende plads, er hugget af en stenhugger i Odense, man formoder, det er et arbejde af den såkaldte Odense monogramist, som muligvis er identisk med en Jørgen stenhugger, der nævnes i et mandtal fra Odense i 1598, og som signerer sig med N med en vandret liggende tværstreg. Han har været knyttet til det værksted i Århus, der skyldes Gert van Groningen, og som fortsattes efter hans død. Der er intet mærkeligt i, at Mette Urne eller hendes arving bestilte stenen hos ham. Han var en meget benyttet mester, og endnu findes på Fyn 9 ligsten, der er udgået fra hans værksted. Han var også meget benyttet af Mette Urnes slægtninge og naboer, således har han hugget den pragtfulde sten i St. Knuds kirke over Mette Urnes søsterdatter jomfru Margrethe Skovgård til Sanderumgård og bygningstavlerne på Karen Bryskes og Eiler Brockenhuus's gårde i Odense.¹¹⁹⁾

Ligstenen i Hårby kirke er det eneste synlige minde i sognet om skotten Alexander Durham; thi Højsgård, der 1649 lagdes under Løgismose, eksisterer ikke mere, men endnu for et hundrede år siden kunne man på Ballegårdens jorder se rester af gården.¹²⁰⁾

NOTER

- 1) D. M. 4 r. II, 318 ff. 2) Schiern: Hist. Studier I, 1875, 397 f. 3) Do. 430 amm. 1. 4) Resen: Kong Fr. II's Krønike, 1680, fol. 261. 5) K. B. 1567 25½. 6) Schiern: Anf. v., 438 anm. 3; K. B. 1567 5½. 7) Gustav Storm: Marie Stuart, 1891, 102 ff., 123. 8) Laing: History of Scotland II, 1804, 110. 9) Storm: Anf. v., 126. 10) A Diurnal of remarkable Occurrents of Scotland, 1833, 115. 11) Schiern: Anf. v., 407, 417, 423, 429, 441 ff. 12) Laing: Anf. v. I, 1804, 33, 48 f. 13) A Diurnal ... 1833, 121. 14) Schirn: Anf. v., 447. 15) K. B., 1569 12½, 13½. 16) D. M. 4 r. VI, 318 ff. 17) K. B. 1569 26½. 18) do. 1569 28½. 19) do. 1570 11½. 20) do. 1570 16½. 21) A Diurnal ... 137; Schiern: Anf. v., 452. 22) Ryge: Peder Oxes liv o. levnets beskr., 1765, 248. 23) Schiern: Anf. v., 453. 24) do., 454 Anm. I. 25) Ryge: Anf. v., 248 f.; K. B. 1570 24½. 26) Schiern:

Anf. v., 456. ²⁷⁾ Ryge: Anf. v., 249 f.: Schiern: Anf. v., 456, 474 anm. 6. ²⁸⁾ D. M. 4 r. VI, 328. ²⁹⁾ Joh. Grundtvig: Medd. fra Rentekammerarkivet, 1873-76, 157. ³⁰⁾ K. B. 1573 $\frac{23}{8}$. ³¹⁾ do. 1575 $\frac{23}{4}$. ³²⁾ do. 1575 $\frac{21}{6}$. ³³⁾ do. 1577 $\frac{19}{12}$, 1579 $\frac{1}{12}$. ³⁴⁾ do. 1582 $\frac{21}{12}$. ³⁵⁾ do. 1579 $\frac{5}{4}$. ³⁶⁾ do. 1583 $\frac{21}{6}$. ³⁷⁾ do. 1586 $\frac{29}{4}$. ³⁸⁾ H. D. Lind: Kong Christian IV og hans mænd på Bremerholm, 1889, 139. ³⁹⁾ K. B. 1582 $\frac{11}{3}$. ⁴⁰⁾ D. Saml. 2. r. II, 203; Lind: Anf. v., 139. ⁴¹⁾ Garde: D. d.-n. Sømagts Hist. 1535-1700, 1861, 97. ⁴²⁾ K. B. 1587 $\frac{29}{6}$; Garde: Anf. v., 97. ⁴³⁾ K. B. 1593 $\frac{27}{4}$. ⁴⁴⁾ D. Saml. 2. r. V, 57; Resen: Anf. v., 337. ⁴⁵⁾ Saml. t. d. n. Folks Hist. o. Sprog III, 1835, 270. ⁴⁶⁾ K. B. 1583 $\frac{25}{8}$, $\frac{31}{8}$. ⁴⁷⁾ do. 1593 $\frac{1}{6}$. ⁴⁸⁾ do. 1578 $\frac{25}{4}$, $\frac{15}{6}$, $\frac{29}{6}$; Nye D. M. I, 23. ⁴⁹⁾ K. B. 1581 $\frac{10}{3}$, $\frac{12}{3}$. ⁵⁰⁾ do. 1586 $\frac{27}{3}$. ⁵¹⁾ K. B. 1586 $\frac{31}{6}$; Secher: Forordn. o. Recesser, 1582 $\frac{5}{4}$, 1586 $\frac{31}{6}$. ⁵²⁾ K. B. 1586 $\frac{9}{11}$. ⁵³⁾ Lind: Anf. v., 140; K. B. 1589 $\frac{3}{8}$. ⁵⁴⁾ do. 1590 $\frac{14}{4}$; Lind: Anf. v., 140. ⁵⁵⁾ K. B. 1591 $\frac{26}{4}$, $\frac{14}{6}$. ⁵⁶⁾ Saml. t. F.'s Hist. o. Top. VI, 325. ⁵⁷⁾ Kolderup - Rosenvinge: Gl. d. D. III, 175. ⁵⁸⁾ K. B. 1579 $\frac{25}{6}$. ⁵⁹⁾ do. 1579 $\frac{29}{4}$. ⁶⁰⁾ Kronens Skøder I, 1581 $\frac{1}{6}$. ⁶¹⁾ C. Christensen: Hørsholms Hist., 1879, 43 f.; K. B. 1585 $\frac{1}{3}$. ⁶²⁾ K. B. 1574 $\frac{7}{6}$, 1579 $\frac{7}{4}$. ⁶³⁾ do. 1585 $\frac{1}{3}$. ⁶⁴⁾ do. 1586 $\frac{28}{8}$. ⁶⁵⁾ Kronens skøder I, 1587 $\frac{30}{4}$; Norske Rigsregistr. III, 1588 $\frac{21}{6}$; C. Christensen: Anf. v., 43 f. ⁶⁶⁾ Kbhv.'s Dipomat. IV, nr. 750. ⁶⁷⁾ Erslev/D.-N.'s lensmd. 1596-1660, 1885, 91; Norske Rigsregistr. II, 1863, 705, 1587 $\frac{28}{4}$. ⁶⁸⁾ Norske Rigsregistr. III, 1865, 1597 $\frac{3}{8}$. ⁶⁹⁾ do. II, 1863, 1579 $\frac{1}{6}$. ⁷⁰⁾ do. II, 370 f., 1580 $\frac{18}{8}$. ⁷¹⁾ do. II, 655, 1586 $\frac{13}{6}$. ⁷²⁾ do. III, 1865, 287, 1593 $\frac{23}{6}$; Erslev: Anf. v., 1885, 82. ⁷³⁾ Norske Rigsregistr. III, 1865, 497, 528, 1597, $\frac{5}{6}$, 1598 $\frac{7}{4}$. ⁷⁴⁾ Nicolajsen: Norske Mag. II, 1868, 151. ⁷⁵⁾ Norske Rigsregistr. III, 1865, 67 f. 1589 $\frac{1}{8}$. ⁷⁶⁾ do. III, 1865, 595, 1600 $\frac{8}{4}$. ⁷⁷⁾ K. B. 1604 $\frac{9}{11}$. ⁷⁸⁾ do. 1588 $\frac{25}{8}$, $\frac{29}{6}$; Erslev: Anf. v., 1885, 61. ⁷⁹⁾ K. B. 1584 $\frac{9}{6}$, 1585 $\frac{3}{4}$, $\frac{29}{6}$. ⁸⁰⁾ do. 1581 $\frac{12}{3}$. ⁸¹⁾ K. B. 1592 $\frac{3}{6}$. ⁸²⁾ do. 1593 $\frac{9}{4}$. ⁸³⁾ Secher: Kongens Rettertingsdomme, 1881-93, 108, 1596 $\frac{17}{6}$. ⁸⁴⁾ K. B. 1584 $\frac{3}{11}$. ⁸⁵⁾ do. 1580 $\frac{29}{8}$. ⁸⁶⁾ D. M. 4. r. V, 151. ⁸⁷⁾ K. B. 1588 $\frac{19}{4}$. ⁸⁸⁾ Resen: Anf. v., 1680, 361. ⁸⁹⁾ K. B. 1596 $\frac{29}{6}$. ⁹⁰⁾ Secher: Anf. v., 1567, $\frac{17}{6}$, 1574 $\frac{20}{8}$. ⁹¹⁾ Jacob Madsens visitatsbog v. Idum, 244. ⁹²⁾ D. M. 4. r. VI, 203 ff. ⁹³⁾ Visitatsbogen. ⁹⁴⁾ do. 323. ⁹⁵⁾ D. M. 4. r. VI, 205. ⁹⁶⁾ do. ⁹⁷⁾ do. 206. ⁹⁸⁾ Visitatsbogen, 304. ⁹⁹⁾ do. 324. ¹⁰⁰⁾ K. B. 1599 $\frac{9}{8}$. ¹⁰¹⁾ do. 1599 $\frac{12}{4}$. ¹⁰²⁾ D. M. 4. r. II, 389. ¹⁰³⁾ Lind: Anf. v., 6; Bering Lisberg: Christian IV, 1890-91, 131, 135. ¹⁰⁴⁾ D. M. 4. r. II, 393. ¹⁰⁵⁾ Nicolajsen: Norske Mag. II, 1868, 170 f. ¹⁰⁶⁾ Norske Rigsregistr. III, 1865, 571, 1599 $\frac{7}{7}$. ¹⁰⁷⁾ K. B. 1599 $\frac{29}{10}$. ¹⁰⁸⁾ Saml. t. F.'s Hist. o. Top. VI, 436. ¹⁰⁹⁾ Visitatsbogen, 324. ¹¹⁰⁾ K. B. 1601 $\frac{7}{6}$. ¹¹¹⁾ do. ¹¹²⁾ Secher: Kongens Rettertingsdomme 1595-1604, 1881-83, 452. ¹¹³⁾ K. B. 1601 $\frac{3}{8}$. ¹¹⁴⁾ Secher: Anf. v., 452. ¹¹⁵⁾ K. B. 1605 $\frac{30}{7}$. ¹¹⁶⁾ Secher: Anf. v., 460, 1603 $\frac{29}{6}$. ¹¹⁷⁾ K. B. 1604 $\frac{1}{6}$. ¹¹⁸⁾ Trap: Odense amt, 6 udg. ¹¹⁹⁾ O. o. A. årb., 1928, 451; C. A. Jensen: D. a. Gravm., 1953, 92, tavle 97 nr. 737. ¹²⁰⁾ Trap: Odense amt, 6. udg.